

KULTURKANONEN MELLEM FIN- OG MASSEKULTUR

AF HENRIK MARSTAL

MUSIKER, FORFATTER, MEDLEM AF KULTURMINISTERIETS KANONUDVALG FOR MUSIK

Så kom den kulturkanon langt om længe. Hvor meget andre har ventet på den, skal jeg ikke kunne sige. Men jeg kan helt sikkert sige at mange af os der har lagt navn og ryg(te) til den, har ventet i spænding og længsel på endelig at få den fyret af. Det har været ret stressende at skulle holde tæt, når vi blev spurgt om hvad der var med og hvad der ikke var med. Samtidig har det været stressende konstant at skulle forholde sig til hvorvidt vi nu havde valgt blot nogenlunde rigtigt eller ej. Men nu er det overstået, og det lettede en hel del, til trods for den helt forudsigelige efterfølgende blanding hos mediefolk og andre kommentatorer af kritik, debat, polemik og desværre også selvpromoverende bedrevenhed.

Ikke én, men to lister

Selv har jeg siddet i Musikudvalget, hvor vi allerede under det indledende møde i april 2005 konstaterede at vi ikke kunne nøjes med at lave en liste på 12 værker, sådan som vi ellers var blevet dikteret det af Kulturministeriets oplæg eller kommissorium (der ligeledes kan læses og/eller downloades på ministeriets hjemmeside her). Nej, vi tog os den frihed at lave to lister – henholdsvis en populærmusikliste og en partiturmusikliste – med hver 12 værker, fordi vi ellers ikke så os i stand til honorere den mangfoldighed som dansk musikkultur består i, og som indbefatter både partiturmusik, populærmusik og mundtligt overleveret musik (folkeviser, spillemandsmusik, hverdagskulturens musik). Beslutningen gav os bedre arbejdsbetingelser, af den simple grund at vi derved undgik at skulle vride armene rundt på hinanden og bide tungen af os selv i indædte diskussioner om Kliché versus Rued Langgaard. Om beslutningen så har gjort det nemmere for offentligheden at forholde sig til musikudvalgets lister, skal jeg til gengæld ikke kunne sige.

Kritik fra offentligheden

Lige siden offentliggørelsen den 24. januar 2006 har flere af os haft ørerne gevaldigt i mediemaskinen. Selv har jeg blandt meget andet oplevet at skulle forsvare flere specifikke valg i P1 og P3, diskutere folkelighed med Richard Ragnvald i DR 1 samt på P2 tage til genmæle mod en temmelig uklart argumenterende person kendt fra DR2's tvivlsomme Smagsdommer-udsendelser. Alt sammen naturligvis direkte, så at sige live i æteren. Men jeg har også mødt utrolig meget positiv, forfriskende og inspirerende velvilje fra adskillige mediefolk og kommentatorer, ligesom jeg har mødt mange privatpersoner der har forsikret mig om projektets nødvendighed og evne til at sætte gang i debatten om hvad dansk kultur er – og hvordan det kan medvirke til at definere en dansk selvforståelse i konstant dialog med den omverden som mange danskere, deriblandt ledende politikere på højrefløjen, desværre stadig ikke tror findes.

Udvalgets sammensætning har givetvis farvet udfaldet

At skabe et kulturprodukt er ligesom det må være at føde et barn: Det er først når det er kommet til verden at man kan få en tilstrækkelig overbevisende fornemmelse af hvad det egentlig er der er kommet til verden. Jeg har haft det sådan hver eneste gang jeg selv har udgivet bøger eller cd'er, og jeg har også haft det sådan med denne kulturkanon. Først efter offentliggørelsen begyndte jeg at fornemme hvad det egentlig var vi havde lagt

frem, og dermed begyndte jeg også at fornemme hvad problemerne med den kunne siges at være. For nu at holde os til de to musiklister, kunne man jo godt indvende: Kom vi ikke ved at lave to lister til at bekræfte det skel mellem populær- og partiturmusik, mellem masse- og finkultur, som mange af os til dagligt ellers forsøger at gøre hvad vi kan for at nedbryde? Jo, det gjorde vi faktisk – i hvert fald et langt stykke hen ad vejen. Opbrydningen gav os nok mere råderum, men den medvirkede også til at vores to lister uundgåeligt fik et tilbageskuende præg, idet de derved bekræftede netop det skel mellem masse- og finkultur som i løbet af 1990'erne og 2000-tallet har fået mindre og mindre relevans, om end det næppe kan undværes helt. At skellet ville komme til at spille en afgørende rolle i musikudvalgets arbejde, kunne man næsten have sagt sig selv på forhånd, idet Kulturministeriet sammensatte et udvalg bestående af tre personer med klassisk baggrund og to med rockbaggrund. Hvorvidt den sammensætning var rimelig i en tid, hvor netop den klassiske musik er blevet stærkt marginaliseret i medierne såvel som i den offentlige kulturelle bevidsthed, kan så sandelig diskuteres. Sammensætningen forhindrede desuden at folkemusik, electronica, verdensmusik og jazz fik direkte repræsentanter i udvalget. Det var nok derfor at udvalget lod en så vigtig del af den musikalske kulturarv som folkemusikken og folkeviserne være repræsenteret mere indirekte i kraft af dens bagvedliggende tilstedeværelse i flere af værkerne på partiturmusiklisten – en løsning der vel lignede et kompromis, samtidig med at den afspejlede udvalgets sammensætning og ekspertiser.

Kommisoriets bad om musik der havde værkkarakter

Uanset sammensætningen af udvalget, tror jeg dog ikke at listerne ville være faldet afgørende anderledes ud. For i og med at udvalget i kommisoriets var blevet bedt om at pege på værker af indiskutabel betydning for en dansk, kulturel selvforståelse, havde meget af den musik som udmærker sig ved ikke at have så prægnant værkkarakter, sværere ved at få ørenlyd i vores diskussioner. Det gælder netop folkemusikken, folkeviserne og til dels også jazzen der alle traditionelt set har været og fortsat er stærkt knyttet til den øjeblikkelige fremførelse eller til live-scenen, men ikke til de værketablerende institutioner som først og fremmest inkluderer partituret og albummet. Kommisoriets bad os om at pege på værker, og derfor måtte svaret være at pege på kulturelle frembringelser som besad en prægnant værkkarakter, hvad enten det gjaldt Heises opera Drot og Marsk eller Savage Roses debutalbum. Også kommisoriets indhold kan selvfølgelig diskuteres, og bliver det allerede. Men når kommisoriets indhold og udvalgets sammensætning af kompetencer tages i betragtning, mener jeg faktisk stadig at det lykkedes at udføre et kompetent og langt hen ad vejen nøgternt arbejde. At det kunne lade sig gøre, skyldtes ikke blot høj arbejdsmoral og stor faglig viden hos medlemmerne, men også at der var en usædvanlig god kemi og et stærkt sammenhold mellem udvalgsmedlemmerne, hvilket stærkt bidrog til at arbejdet i hvert fald for mit vedkommende har været både underholdende, udfordrende, lærerigt og morsomt.

Gjorde vi det godt nok?

Der er også mere overordnede forhold som jeg har tænkt igennem igen og igen efter offentliggørelsen. Brugte vi tid nok? Konsulterede vi tilstrækkeligt mange eksperter på de områder hvor vores egen viden ikke selv slog til? Var vi for andægtige og autoritetstro i vores tilvalg og for lidt kontroversielle i vores fravalg? Var det – værkkarakter eller ej – noget rod at der kun blev meget lidt plads til Niels Henning Ørsted-Pedersen og slet ingen plads til Steppeulvene, Tango Jaolusie, Buxtehude og det store bogværk Damarks Gamle Folkeviser? Og prægede det alle kanonudvalgenes arbejde at Kulturministeriet i udvalgssammensætningen uforvarende var kommet til at praktisere en slags omvendt aldersfascisme, idet kun seks ud af 35 udvalgsmedlemmer og nul ud af syv udvalgsformænd var under 40 år? Den overvældende tilstedeværelse af finkulturelle, traditionelt 'dannende' værker på bekostning af i mine øjne alt for få masse- eller hverdagskulturelle frembringelser på de

i alt syv kanonudvalgs lister peger i retning af det. Tilsvarende er den hjemlige dagligkultur – som måske har betydet og fortsat betyder aller mest for danskernes nationalkulturelle selvforståelse – gennemgående ikke blevet fundet nødvendig at tage i betragtning, og det kan muligvis have med en aldersrelateret opfattelse af finkulturens institutionelle fortrin i forhold til massekulturen at gøre – en opfattelse som det er mit indtryk ikke er lige så indlysende for yngre generationer. Det kan selvfølgelig også have med kommissoriets omtalte fokus på værker at gøre. Men til trods for at værkkarakteren ikke altid er lige indlysende for hverdagskulturelle frembringelser, vil jeg alligevel gerne spørge: Hvor er plakatkunsten, satiretegningen, arbejderlitteraturen, tegneserierne (bortset fra Anders And & Co.), tv-serierne (bortset fra Matador og Kaj og Andrea), parcelhuset, folkemusikken og for den sags skyld den udendørs koncertbegivenhed? Og hvorfor blev der ikke nedsat et udvalg for hverdagskulturen som kunne have peget på uomgængelige danskhedssymboler som postkassen, shawarmaen, leverpostejmaden, Dannebrog, tv-avisen, Tuborg-øllen og for den sags skyld brokkekulturen, autoritetsmistroen og køkulturen?

Som det måske fremgår, blev det i arbejdet med Kulturkanonen aldrig for alvor diskuteret hvilket kulturbegreb man egentlig opererede med i kommissoriet såvel som i de enkelte udvalg. Og værkbegrebet blev det overladt til hvert enkelt udvalg at definere for sig selv. Måske kunne man have undgået meget af den efterfølgende kritik af projektets præmisser, hvis alt dette var blevet diskuteret mere gennemgående, måske allerede før kommissoriet blev udformet. Jeg tror jeg kommer til at tænke videre over kulturkanonens betingelser og udformning i de kommende måneder, hvor musikudvalget medvirker til at forberede den bog om kulturkanonen som Politikens Forlag udsender i august 2006